

Valiokunnan lausunto PeVL 51/2021

vp [HE 230/2021 vp](#) Perustuslakivaliokunta Hallituksen esitys

eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta
Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ([HE 230/2021 vp](#)): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- osastopäällikkö Taneli Puumalainen
sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Mirka-Tuulia Kuoksa
sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Maija Neva
sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Laura Järvelä
sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Mira Turpeinen
oikeusministeriö
- hallitusneuvos Nico Steiner
työ- ja elinkeinoministeriö
- apulaistietosuojavaltuutettu Heljä-Tuulia Pihamaa
Tietosuojavaltuutetun toimisto
- ylilääkäri Otto Helve
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

- professori Lasse Lehtonen
- professori Tuomas Ojanen
- professori Janne Salminen
- professori Kaarlo Tuori
- professori Veli-Pekka Viljanen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että tartuntatautilakiin lisätään määräaikaisesti uusi 48 a §.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa 31.12.2022 saakka.

Esitykseen sisältyvissä säätämisyjärjestysperusteluissa lakiehdotusta tarkastellaan perustuslain 6, 7, 10, 18 ja 19 §:n kannalta.

Lakiehdotus voidaan esityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että tartuntatautilakiin lisätään väliaikaisesti uusi 48 a §, jossa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden suojaamisesta covid-19-taudilta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa kaikissa tehtävissä, joihin liittyy lähikontaktin aiheuttama tartuntariski covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiille asiakkaille tai potilaille, saa pykälän 1 momentin mukaan käyttää vain erityisestä syystä henkilöä, joka ei ole osoittanut, että hänellä on rokotuksen tai enintään kuusi kuukautta aikaisemmin sairastetun laboratoriovarmistetun taudin antama suoja covid-19-tautia vastaan. Työntekijä, joka ei lääketieteellisistä syistä voi ottaa rokotetta, voi osoittaa suojan covid-19-tautia vastaan todistuksella hänelle enintään 72 tuntia ennen työvuoroon saapumista tehdyn covid-19-testin negatiivisesta tuloksesta. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi työnantajan oikeudesta käsitellä terveystietoja ja 3 momentissa toiminnasta tilanteessa, jossa työntekijä ei täytä 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä.

(2) Ehdotettu sääntely muistuttaa läheisesti työntekijän ja opiskelijan rokotussuojaa potilaiden suojaamiseksi koskevaa, melko hiljattain perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella ([PeVL 11/2016 vp](#)) säädettyä tartuntatautilain 48 §:ää. Hallituksen esityksessä on varsin laajasti (s. 17—20) selostettu, miksei nyt ehdotettuun oikeustilaan olisi mahdollista päästä voimassa olevaa 48 §:ää soveltamalla. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan hallituksen esityksestä osin poikkeavakin tulkinta olisi kuitenkin mahdollinen. Perustuslaista ei toisaalta johdu estettä ehdotetulle sääntelylle, jota voidaan pitää oikeustilaa selkeyttävänä.

(3) Ehdotetussa sääntelyssä on kyse sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden velvollisuudesta varmistaa, että säännöksissä tarkoitetuille potilas- ja asiakasryhmille annettavissa palveluissa käytetään vain sellaista henkilöstöä, jolla on suoja covid-19-tautia vastaan. Sääntelyn voidaan siten katsoa merkitsevän sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöön kohdistuvaa, työntekijän terveydentilaa koskevaa vaatimusta (ks. esim. [PeVL 31/2013 vp](#), s. 3/II). Sääntelyssä ei ole kyse pakollisesta rokotuksesta (vrt. tartuntatautilain 47 §).

(4) Sääntelyllä on välillisiä vaikutuksia sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien henkilöiden perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan sekä 18 §:ssä turvattuun oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä tai ammatilla.

(5) Esityksen tavoitteena on suojata erityisesti covid-19-taudin vakaville seurauksille alttiiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja käyttävien asiakkaiden ja potilaiden henkeä ja terveyttä. Perustuslakivaliokunnan mukaan väestön terveyden suojeleminen on epäilemättä perusoikeusjärjestelmän kannalta erittäin painava peruste (ks. esim. [PeVL 7/2021 vp](#), kappale 7). Perustuslakivaliokunnan mukaan myös terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen pandemian aikana on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erittäin painava peruste, jolla on yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentin julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaisen oikeus elämään sekä turvata myös pandemian oloissa jokaiselle riittävät terveyspalvelut sekä edistää väestön terveyttä

(perustuslain 19 §:n 3 momentti) ja joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia ([PeVM 2/2020 vp](#), s. 4—5, [PeVM 3/2020 vp](#), s. 3, [PeVM 7/2020 vp](#), s. 4, [PeVM 9/2020 vp](#), s. 4). Ehdotetulle sääntelylle on siten selvästi hyväksyttävät perusteet.

(6) Sääntelyn tarkoituksena on suojata koronatartunnoilta erityisen haavoittuvassa asemassa olevia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaita ja potilaita, joille sairastuminen voisi olla jopa kuolemaan johtavaa. Hallituksen esityksen ja muun perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen perusteella covid-19-rokotteet ehkäisevät myös viruksen erittymistä ja tarttumista ihmisestä toiseen. Siten rokotus voi edistää niin sanotun epäsuoran suojan syntymistä, millä on olennaista merkitystä suojehtaessa covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiita asiakkaita ja potilaita. Ehdotettua rokotussuojan vaatimista heidän kanssaan lähikontaktissa olevalta henkilöstöltä voidaan pitää oikeasuhtaisena.

(7) Ehdotettu sääntely on myös riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista. Perustuslakivaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen 48 a §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 31) mainittuun seikkaan, että ehdotettu muotoilu tarkoittaisi, että covid-19-tautia vastaan saavutettavaa suojaa tulisi myös ylläpitää mahdollisesti tarvittavilla tehosterokotuksilla. Valiokunnan mielestä sääntelyn selkeyden vuoksi on syytä harkita säännöksen täydentämistä valtuudella antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä 48 a §:n 1 momentissa tarkoitettua rokotuksen antamasta suojasta.

(8) Lakiehdotuksen 48 a §:n 2 momentin mukaan työnantajalla on oikeus käsitellä sellaisia työntekijän tai työharjoittelussa olevan opiskelijan terveystietoja, jotka koskevat tämän soveltuvuutta 1 momentissa tarkoitettuihin tehtäviin. Tiedot terveydentilasta ovat arkaluonteisia henkilötietoja ([PeVL 4/2021 vp](#), kappale 7), joiden käsittelyn salliminen koskee perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä ([PeVL 37/2013 vp](#), s. 2/1). Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään ja sääntelyn on oltava tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa ([PeVL 65/2018 vp](#), s. 45, [PeVL 15/2018 vp](#), s. 40). Valiokunnalla ei ole huomauttamista sääntelystä tästä näkökulmasta.

(9) Työnantajan oikeus henkilötietojen käsittelyyn perustuu hallituksen esityksen perustelujen (s. 32) mukaan EU:n tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan d ja e alakohtiin sekä 9 artiklan 2 kohdan i alakohtaan. Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan eräät viitatuista käsittelyn oikeusperusteista eivät kuitenkaan mahdollista kansallista henkilötietojen käsittelyä koskevaa tai tarkentavaa lainsäädäntöä. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä tarkkaan selvittää henkilötietojen käsittelyn perusteen asianmukaisuus tietosuoja-asetuksen kannalta kiinnittäen huomiota myös valitun perusteen merkitykseen esimerkiksi rekisteröidyn tietosuoja-asetuksen 21 artiklassa säädetyn vastustamisoikeuden kannalta.

(10) Hallituksen esityksessä (s. 13) kiinnitetään huomiota siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon alalla on pulaa työvoimasta ja ehdotettu sääntely saattaisi heikentää tilannetta. Perustuslakivaliokunta korostaa tarvetta seurata hyvin tarkkaan ehdotetun muutoksen toteutumista ja etenkin sen vaikutuksia perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaiseen julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä edistää väestön terveyttä. Valiokunta kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että hallituksen esityksen (s. 22—23) mukaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön testaaminen ennen työvuoron alkua olisi mahdollinen keino vähentää asiakkaiden ja potilaiden riskiä saada tartunta hoiva- tai hoitoyksiköissä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 16.12.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja

Johanna Ojala-Niemelä sd

varapuheenjohtaja

Antti Häkkänen kok

jäsen
Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen
Maria Guzenina sd
jäsen
Petri Honkonen kesk
jäsen
Olli Immonen ps
jäsen
Hilkka Kemppe kesk
jäsen
Mikko Kinnunen kesk
jäsen
Mats Löfström r
jäsen
Jukka Mäkynen ps
jäsen
Sakari Puisto ps
jäsen
Wille Rydman kok
jäsen
Heikki Vestman kok
jäsen
Tuula Väättäinen sd
varajäsen
Johannes Koskinen sd
varajäsen
Jani Mäkelä ps

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Mikael Koillinen

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala